

Paulo Freire. *Ezilenlerin Pedagojisi*. Çev. Dilek Hattatođlu - Erol Özbek. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018

Hasan KAFALI

Dr. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Sosyolojisi Bilim Dalı
PhD. Ankara University, Institute of Social Sciences, Department of Sociology of
Religion, Ankara / Turkey
hsnkafali@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2340-6834

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 23 Şubat / February 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 19 Mart / March 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: 10.29288/ilted.531567

Atıf / Citation: Kafalı, Hasan. "Paulo Freire. *Ezilenlerin Pedagojisi*. Çev. Dilek Hattatođlu, Erol Özbek. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.
ilted: ilahiyyat tetkikleri dergisi / journal of ilahiyyat researches 51 (Haziran / June 2019/1): 563-568/ doi: 10.29288/ilted.531567

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/ilted> | <mailto:ilahiyyatdergi@atauni.edu.tr>

Copyright © Published by Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /
Ataturk University, Faculty of Theology, Erzurum, 25240 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Tanıtımını yapacağımız “Ezilenlerin Pedagojisi” adlı bu eser Brezilyalı yazar Paulo Freire’nin uluslararası alanda ün kazanmasına vesile olan meşhur kitabıdır. Onun bu kitabı eğitimin toplumu dönüştürücü gücüne işaret etmesi ve eğitimin toplumu yeniden şekillendirmede nasıl bir rol oynadığına dikkat çekmesi ile öne çıkmıştır. Kitap eğitim, din, siyaset gibi kurumları dolaylı olarak konu edinmesi ile eğitim sosyolojisi, din sosyolojisi, kurumlar sosyolojisinin alanlarına dâhil edilebilecek bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Günümüz toplumlarının yapısına dair kendi toplumu üzerinden etkili çözümlenelerde bulunması, kültürel istilaya ve kapitalist işgale karşı yerel olanın uyandırılması için öneriler getirmesi kitabın eğitimle ilgili sancılar yaşayan Türk akademik camiasında da okunmasını gerekli kılmaktadır. Freire, eğitim süreçlerinde yeni bir kendilik bilinci edinen ve kendilerini içinde buldukları sosyal duruma eleştirel bakmaya başlayanların pek çok durumda onlara bu katılım imkânını vermeyen toplumu dönüştürmek üzere harekete geçtiklerini kendi tecrübeleri ile deneyimlemiştir. Ezilenlerin Pedagojisi bu tecrübelerini sistematize ederek çözüm önerileriyle okuyucuya sunduğu bir çalışmadır. Her ne kadar arka planda yazarın ideolojik görüşlerinin varlığı hissedilse de reel politik ve insana dair psikolojik dinamikleri akademik bir lisanla analiz etmesi yönüyle okuyucuya zengin bir içerik sunan çalışma okunması gerekli metinler arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Toplum, Pedagoji, Toplumsal değişim, Ezilenler.

Abstract

This work, titled “Pedagogy of the Oppressed”, is the famous book by Brazilian writer Paulo Freire which helped him gain international fame. This book by him was highlighted by the fact that education points to the transformative power of society, and how education plays a role in reshaping society. The book can be considered as a study that can be included in the fields of sociology of education, sociology of religion, sociology of institutions with the indirect consideration of institutions such as education, religion and politics. It effectively analyzes the structure of today’s societies through its local community and makes recommendations to awaken it against the cultural invasion and capitalist occupation. Therefore, it is required to read the book in the Turkish academic community, which has pains about education. Freire experienced in his own experiences that people had taken a new self-consciousness in the educational process and had begun to critically look and act to change the society that did not let them participate in which they found themselves in many situations. Pedagogy of the Oppressed is a study that presents these experiences by systematizing to the reader with the solutions. In the background, the existence of the author’s ideological views is felt. It is necessary to read the work which presents a rich content to the reader in terms of analyzing the psychological dynamics and real political with an academic language.

Keywords: Education, Society, Pedagogy, Social change, The Oppressed.

İnsanoğlu hayat sürecinde değişime ve değiştirmeye her zaman açık ve çoğu zaman da muhtaçtır. Bu, bazen toplumsal bir ihtiyaç olarak devrim, çatışma ve benzeri sosyolojik, siyasal isimlerle ortaya çıkarken bazen de bir devamlılık olarak eğitim süreci ve ihtiyacı olarak ortaya çıkar. Eğitim, değişimin kontrol edilebilir bir süreç olarak kurgulanması açısından oldukça kritik bir öneme sahiptir. Toplumların geçmiş tecrübelerin sonuçlarından istifade ederek geleceğe yürümelelerinden eğitimin kurgulanması ve eğitim üzerine düşünülmesi son derece önemlidir. Bu nokta sosyoloji ile eğitimin birleştiği, birlikte çalışmaları gereken bir noktadır. Paulo Freire’nin Ezilenlerin Pedagojisi adlı eserinin hayata buradan bağlandığını söyleyebiliriz. Eser her türlü fikri ve eylemsel değişiklik için bir eylem kuramına ihtiyaç olduğunu okuyucuya hissettirmesi açısından oldukça fayda-

lıdır. MEB'in öğretmenlere tavsiye etmesinin de bu açıdan anlaşılması gerektiğini söyleyebiliriz. Kitap öğrenciye bir fikrî tahakküm kurmak yerine onu özgürleştirerek kazanmak fikrini uyandırıyor. Eğitimcinin kültürel istila karşısında "farkında" bir zihne sahip olması ve ne ezilen ne ezen bir nesil yetiştirmesi açısından okunması gereken bir kitap olarak öne çıkıyor. Burada kültürel istila ile kastedilen şey Freire'nin ifadesi ile bir rasyonel gerçeklikten ziyade ekonomik ve teknolojik olarak ilerlemiş bulunan ve dünyayı 1., 2. Ve üçüncü dünya ülkeleri olarak kategorize edip işleyişi kendi lehlerine devam ettirmeye çalışan batı ülkelerinin sürdürmeye çalıştıkları sistemdir. Ülkemizin de bu kategorileştirme sürecinde kalıba sokulmaya çalışılan bir ülke olması açısından kitapta Türkiye'ye uygulanabilecek değerlendirmeler mevcuttur. Eğitimle ilgilenen ve akademik camiaya mensup herkesin, eğitim süreçlerinin ortaya çıkarabileceklerini rasyonel bir biçimde ortaya koyması açısından kitabı okuması oldukça gereklidir diyebiliriz. Bu açıdan kitap ileri düzey bir eğitim sosyolojisi kitabı olarak da değerlendirilebilir. Ancak kitabın, yazarının ön kabullerinin ve ideolojik tavrının farkında olarak okunması gerekmektedir. Aynı zamanda mevcut dünyayı tamamen ezilen-ezen ikilemi ile ifade etmesi, kendi bulunduğu tarafı da ikiye ayırıp diyaloga karşıtı ve diyalogcu eylem kuramı olarak tanımlaması yazarın durduğu yeri anlatması açısından verilmesi gereken bir önbilgidir. Söz konusu diyalog karşıtı eylem, adını koymasa da bir sosyalist parti teşkilatlanması etrafında gerçekleşen, gerektiğinde güç kullanan devrimi, diyalogcu eylem kuramı ise yazarın idealize ettiği tabandan tavana yayılan bir değişimi ifade ediyor.

Paulo Freire 1921'de Brezilya da orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. O yıllarda dünyada baş gösteren ekonomik krizden etkilenen ailesi yoksullaşmış ve bu onda derin izler bırakmıştır. Brezilya'da eğitim tarihi ve felsefesi profesörü olarak çalışmıştır. 1947'de halkı özgürleştirmeyi amaçlayan bir okuma yazma yöntemi önermiş ve bunu uygulamaya çalışmıştır. Ülkesinde 1964 yılında yapılan askeri darbeden sonra tutuklanmış ve toplamda 16 yıllık bir sürgün hayatı yaşamıştır.

Ezilenlerin pedagojisi kitabı yazarın en ünlü eseridir. Bu eseri ABD'de geçirdiği sürgün yılları sırasında kaleme almıştır. Kitap onun eğitim ve pedagoji alanındaki birikimini siyasal alana taşıdığı ve siyasal düşüncesi ile harmanladığı bir başyapıttır. Bu eseri sayesinde 1986 yılında UNESCO'nun "Barış ve Eğitim" ödülüne layık görülmüştür.¹

¹ Yazarın yayınlanmış başlıca eserleri şunlardır: *Education for Critical Consciousness* (1967); *Cultural Action For Freedom* (1967); *Pedagogy In Precess: Letters to Guinezu Bisseau* (1978); *The Politics of Education: Culture, Power and Liberation* (1985); *Literacy: Reading the Word and the World* (Donald Makedo'yla birlikte, 1987), [*Okuryazarlık: Sözcükleri ve Dünyayı Okumak*, çev. Serap Ayhan, İmge Kitabevi, 1998]; *Pedagogy of the City* (1993); *Mentoring the Mentor: A Critical Dialogue with Paulo Freire* (1997); *Pedagogy of the Heart* (A.M.A. Freire ile birlikte, 1997) [*Yüreğin Pedagojisi*, çev. Özgür Orhangazi, Ütopya Yayınevi, 2000] ve *Politics and Education* (1998).

Kitap Richard Shaull'un İngilizce basıma yazdığı önsöz ile başlıyor. Bu kısa olmayan önsözde kitap hakkında ve dünyadaki etkileri hakkında bir bilgilendirme yapılıyor. Yazarın kitapla akademik camiaya "tarafsız eğitim diye bir şey olmadığı, eğitimin genç kuşağın ya bugünkü sisteme entegrasyonunu kolaylaştırdığı ya da bireylerin gerçekliği eleştirel ve yaratıcı olarak ele aldıkları dünyalarının dönüştürülmesine nasıl katılacaklarını keşfettikleri bir araç olduğunu ortaya koyarak katkı sağladığını söylüyor.

Kendi kaleme aldığı önsözde ise yazar kitabın serüvenini verirken içinde yetiştiği ortamında etkisiyle sol bir jargonla kavramsal çerçeveyi vermektedir. Burada özellikle vurguladığı Portekizce "conscientizaçao" kavramı aydınlanmak ve harekete geçmek için gereken ezilme ve dibe vuruşun fark edilmesi süreci şeklindeki anlamıyla kitabın anahtar kavramıdır. Yazar burada "fanatizmle beslenen sekterlik her zaman hadım edicidir, eleştirel bir ruhla beslenen radikalleşme ise daima yaratıcıdır" şeklinde ifade ettiği üzere kendi bakışını ve kitap boyunca vermeye çalıştığı düşünsel akustiği ortaya koymaktadır.

1. Bölüm yazarın problem olarak gördüğü sorunları tanımladığı bölümdür. Burada yazar insanlaşma probleminin insanoğlu için tarihin her döneminde bir pratik olageldiğini fakat günümüzde kendisinden kaçılmaz bir probleme dönüştüğü tespitini yapmaktadır. Ancak bu sürecin daha çok ezen/ezilen ikilemindeki ezileni inşa ettiğini söyler. Bu açıdan Freire insanlaşma sürecinin bir tahrifinden bahsedebileceğini anlatıyor. Ezeni önceleyen bir toplumsal bilince işaret ediyor ve bu bilinci şöyle tanımlıyor: "Ezenlerin bilinci, kendisini çevreleyen her şeyi egemenliğinin bir nesnesine dönüştürme eğilimindedir. Yeryüzü, toprak, üretim, insanların yarattıkları, insanların kendileri, zaman, her şey onun tasarrufundaki nesnelere statüsüne indirgenir." Yazar bu açılardan ezenleri de sorgular ve yüceğönüllüğü de bir sahtelik olarak niteler. Çünkü ezenlerin sevgisi sadist bir sevgidir ve ölümseverdir. Bu nedenlerle ezilenlere özgürleştirilmeleri için yardım edilmelidir. Fakat onları kendi düşünsel katılımları olmadan özgürleştirmeye kalkmak onlara "yanan bir binadan kurtarılması gereken nesnelere" olarak bakmak anlamına gelir. Bu da onları popülizm tuzağına düşürmek ve manipüle edilen kitlelere dönüştürmek demektir. Bu açıdan onlarda bir bilinç oluşturmak gerekir. Birinci bölüm bu farkındalığı uyandırmak üzerine kurulmuştur.

2. Bölümde yazar birinci bölümün devamı olarak mevcut ezen/ezilen karşıtlığını doğuran neden olarak gördüğü bankacı eğitim modeli ile bu yapıyı değiştireceğini öngördüğü problem tanımlayıcı eğitim modelini karşılaştırıyor. Bu modellerin öğretmen öğrenci ilişkisindeki modellerin hayata yansımaları şeklinde toplumsal yapıyı belirlediği belirtiliyor. "Bankacı eğitimin öğrencilerin yaratıcı gücünü asgarileştirme veya mahvetme ve safilliklerini körükleme imkânının, dünyanın ne tanınmasını ne de dönüştürülmesini isteyen ezenlerin çıkarına hizmet ettiği" altı çiziliyor. Yazar bunu yaparken okuyucunun mevcut yerleşik dini yapıyı sorgulamasına fırsat veren anlatımıyla bir sosyolojik kritik analitik imkânı da su-

nuyor. Bankacı eğitim modelinin karşıtı olarak kavramsallaştırdığı problem tanımlayıcı eğitim modeli ile Freire, insanları olma sürecindeki varlıklar olarak tanımlıyor. Problem tanımlayıcı eğitim onun idealleştirdiği şekli ile devrimci geleceği olan kehanet niteliğindeki bir modeldir. Bu şekliyle onun, sempati ile baktığını gizlemediği Marx'ın tarihin nesnesi olan değil tarihin yapıcısı olan insan yetiştirme idealine uygun olduğu görülür.

3. bölümde Freire eğitimin aracı olarak gördüğü söz üzerinde duruyor. Sözün diyalog aracı olmanın ötesinde dünyayı değiştiren şey olduğu vurgulanıyor. Yazar bu yönde derin tahlillere giriyor. Sözün aktivizme imkân vermesinin onun amacı olduğunu anlatmaya girişen Freire, bir aktivizm için eleştirel düşüncenin inşasına dikkat çekiyor. Diyalogcu insanın sözünde yani iletişimde sevgi, alçakgönüllülük, umut ve inanç üzerine olan ihtiyacı vurguluyor ve bunları sayfalar boyunca ele alıyor. Daha önce kendi ortaya koyduğu yetişkinlere okuma yazma etkinliği çerçevesinde eleştirel bilinç kazandırma eğitimlerindeki tecrübeleri de bu bölümde ortaya koyuyor. Köylülere ve kırsal kesimdeki insanlara ulaşabilmek için kod çözme adını verdiği etkinliği örnekleriyle bu bölümde anlatan yazar durumsallık, sınır durum gibi kavramları kullanarak eğitimin bir uyanış ve toplumsal değişim süreci olarak oynayabileceği süreci anlatıyor.

Kitabın en uzun ve son bölümünde ise yazar diyalogcu ve diyalog karşıtı düşünce zeminlerinde gelişen kültürel eylem kuramlarını analiz ediyor. Burada diyalog karşıtı düşünce tarafına parti zemininde sosyalist devrimi öngören katı sosyalist yöntemi dâhil etmesi durumu daha da ilginç kılıyor. Freire, insanları zorlayacak bir değişimi kabul etmemektedir. O, değişimin tabandan tavana bir şekilde olmasının kalıcı olacağına inandığını söyler. Halkla diyalogun gerçek devrimin radikal gerekliliği olduğunu söyler. Ezenlerin, insanların dünyayı düşünebilme yeteneğini değiştirmeye çalıştığını vurgulayarak onların dünyayı gizemlileştirmeye çalıştığını anlatır. Ezenlerin dünyanın bir problem olarak görülmesini engelleyen ve onun yerine dünyayı sabit bir yöntem olarak gösteren yöntemler geliştirdiğini söyler. Bu açıdan yenilik getiren her devrimin kendini korumak adına statü-koya gitme ihtimali olduğuna işaret eder. Bu ihtimali ortaya koyduktan sonra da ezen/ezilen taraflı kültürel eylem kuramının ve sol tandanslı gördüğü fakat kabul etmediği diyalog karşıtı kuramın benzer olduklarına işaret eder. Onların kullandığı yöntemleri böl ve yönet, manipülasyon, kültürel istila gibi kavramsallaştırmalarla ifşa ve analiz eder. Ardından diyalogcu eylem kuramı adı altında kendi öngördüğü yöntemin dinamik ve temel ilkelerini yazar. Bu arada bu yöntemi uygulayacak kişi olarak gördüğü önderliğin temel özelliklerini de çizer. Özgürleşme için birlik, işbirliği, örgütlenme, kültürel sentez gibi temel ilkeleri sıralar ve bunların uygulanmasında göz önünde bulundurulmasını istediği şeyleri de vurgular.

Ek 1 adı altında yazarın “Eğitim Politikası: Kültür, İktidar ve Özgürleşme” adlı kitabından alınan bir söyleşi kitabın sonuna eklenmiştir. Yazarın tecrübeleri, kişisel görüşleri, sosyolojik tespitleri, siyasal düşünceleri hakkında bilgiler içermesi

açısından bu ek çok zengin bir metindir. Onun uzun sürgün yılları boyunca bulunduğu Şili, Yeşil Burun Adaları, Tanzanya, ABD gibi ülkelerle karşılaştırmalarını da içeren bu söyleşi en az kitap kadar doyurucudur. Özellikle ABD’de farkına vardığı dışlanmanın orada bir üçüncü dünyanın varlığına işaret ettiğini anlamasına yardımcı olduğunu, bu sayede de üçüncü dünyada da bunun tersinin var olduğunu tespitini yaptığı satırlar oldukça önemli görülebilir. Sonuç olarak ilahiyat, sosyoloji, siyasal bilimler, eğitim alanlarında çalışan sosyal bilimcilerin okumasını tavsiye edebileceğimiz bir çalışmadır.